

Dagboksanteckningar om anhörigas och närståendes situation vid psykisk sjukdom

När den gamla mamman avlider kommer hennes son att få den hjälp som hon förgäves vädjat om i alla år. Varför måste hon dö först? Det frågar författaren Åsa Moberg, som i dagarna utkommer med boken »Vara anhörig – bok för anhöriga till psykiskt sjuka«.

ÅSA MOBERG
författare, Höganäs; aktuell med boken »Vara anhörig«
moberg.lekholmen@telia.com

II Det är tre år sedan jag insåg att jag inte orkade leva med en manidepressiv man. Då hade jag för tredje gången på ett par år misslyckats med att få hjälp i ett tidigt skede av den maniska psykosen. Det fanns ingen vård förrän jag reste hemifrån. Då blev det i gengäld tvångsinläggning inom ett halvt dygn. Det var åtminstone klart besked: finns det en anhörig finns det ingen psykiatri.

Adam och jag bor i olika landsändar men vi är goda vänner. Han bor i en fin lägenhet och får hjälp. Han äter litium, fastän han blev tyst och frånvarande av det första gången 1991. Nu har han ingen sambo, och det är knappast någon i vårdapparaten som träffar honom länge nog för att notera den biverkning som yttar sig så att han i stort sett slutar tala.

1 mars

Med posten kommer ett papper från Socialstyrelsens regionala tillsynsenhet i Skåne. Det är ett »Missiv«: »Ärende avseende anmälan från enskild person«. Den enskilda personen är jag, som anmält ett självmordsfall. Den sympatiske unge man det gäller tog sitt liv i december 2002. Han vistades i ett familjehem i Dalarna. Han brukade ta hand om min hund när jag var bortrest.

Självmordet skedde i familjehemmet där han var placerad av rättspsykiatri. Eftersom ingen utredde omständigheterna kring självmordet anmälde jag det, med stöd av den chockade familjen. Självmordet inträffade under en ändring i medicineringsenheten, som familjehemmet förgäves vädjat om att slippa hantera. De ville få sin inackordering inlagd, men ingen lyssnade. Den unge mannens humör förändrades så dramatiskt att de som levde nära honom blev rädda, andningen för att han skulle ta sitt liv eller för att han skulle angripa någon annan. Han var dömd för mord.

Familjehemmet har inte hörts i utredningen, eftersom familjehem inte faller

inom Socialstyrelsens tillsynsansvar. Familjehemmet får därför inte heller del av beslutet, som lyder: »Socialstyrelsen vidtar inga ytterligare åtgärder med anledning av anmälan.« Åtgärder behövs inte, eftersom alla som haft ansvar i ärendet intygar att allt gått rätt till. Socialstyrelsens bedömning är att »Journalerna är väl förda och tillåter att vården kan följas.«

Men det hem där den döde bodde i nästan tio månader innan han tog sitt liv har inte medverkat med en enda rad i dessa journaler. Ingen läkare hade under den tiden eller efter självmordet kontakt med familjen. Jag förstår inte vad jag hade väntat mig. Klart att vården kan följas! Men på hur långt håll är det möjligt att följa vård?

8 mars

Tidningen Metro, med spridning i hela landet, har igår publicerat en intervju med mig om »Vara anhörig – bok för anhöriga till psykiskt sjuka«, som jag skrivit på beställning av Bokförlaget DN. Den ska komma ut i april. Det kommer ett brev som jag återger med brevskrivarens tillstånd, en kort beskrivning av ett långt lidande, utan slut:

»Jag har läst artikeln om dig i Metro. Skillnaden på oss är, att jag är gammal, 87 år, och det är min son Anders (fingerat namn) som är psykiskt sjuk. Min man dog i somras, 92 år, och min äldste son dog 1978. Han var född 1940. Nu är jag ensam med Anders (58 år i maj). Han har varit sjuk sen tonåren och nu är han så sjuk, så jag är rent förtvivlad. Vart jag vänder mej är det bara 'vi kan inte trolla', eller 'det är bara att kämpa på'.

Min son är här varje veckoslut = fredag, lördag, söndag, ibland måndag också. När han sen är i sin lägenhet, ringer han ideligen: 'Jag mår inte bra.'

Jag orkar inte mer! Men det är ju jag som ska kämpa på!

Du kan inte hjälpa mej, det förstår jag mycket väl. Men bara att få 'skriva av sej' till någon som varit med om något liknande, känns lite avlastande.

Någon som inte säger som en handläggare sa en gång: 'Han är ju en vuxen människa, han får väl ta hand om sitt eget liv. Har du inte sagt det till honom?'

Vad gör man? Jag vet inte.

Min son säger ibland, att han är bara ett psykfall som inte är värd någonting. Och det verkar ju så. Jag är gammal och han är sjuk, det är ingenting att satsa på.

Förlåt om jag stört på något sätt!

Med vänliga hälsningar.«

Så långt brevet. När denna gamla mamma avlider kommer hennes son att få den hjälp som hon förgäves vädjat om i alla år. Varför måste hon dö först? Det samhälle som inte ger hjälp lyssnar inte ens, varken till patientens klagan eller till familjens lidande. När jag skickar några raders svar blir jag generad över tacket: »Vad glad jag blev att det är någon som bryr sig om en medmänniska.«

15 mars

Besök hos Adam. Det är länge sedan vi sågs. Han är i ganska god form, men händerna skakar. Hans händer har skakat länge nu, kanske ett och ett halvt år. Först när jag såg det reagerade jag inte så starkt, tänkte att det var något övergående. En doktor måste ju se det och ändra medicineringsenheten. »Vad säger doktorn om det där?« frågar jag. Men doktorn säger ingenting. Adam äter litium och Ergenyl, han vet inte vilken av medicinerna som orsakar skakningarna.

Jag har med mig en dator som jag inte behöver längre och en skrivare, som ersättning för de han har som gått sönder. Han blir glad. »Jag kan inte alls skriva för hand längre. Ibland skakar händerna så jag inte ens kan äta yoghurt.«

Jag kan inte sluta undra. Som anhörig skulle jag ha bråkat om detta. Som före detta anhörig har jag ingen plats i psykiatriens strikta system av sekretessregler. För läkaren kanske det inte spelar någon roll. Anses det vara en försumbar biverkning? För patienten är det något som allvarligt fördostrar tillvaron. Faktiskt för alla omkring patienten också. Är detta nödvändigt? •

En längre version av denna artikel finns på www.lakartidningen.se